

SUZANNE VALADON

UNA EPOPEIA MODERNA

Suzanne Valadon. L'habitatíó blava, 1923. Centre Pompidou, Musée national d'art moderne - Centre de création industrielle, Paris

Organitzen

MUSEU
NACIONAL
D'ART DE
CATALUNYA

Centre
Pompidou-Metz

MUSÉE
D'ARTS
DE
NANTES

Patrocina

PRONOVIAS

Organitza i produeix: Museu Nacional d'Art de Catalunya en col·laboració amb el Centre Pompidou-Metz i el Musée d'arts de Nantes

Comissaris: Eduard Vallès, Cap de Col·leccions del Museu Nacional d'Art de Catalunya, i Philip Dennis Cate, comissari independent

Dates: Del 19 d'abril a l'1 de setembre de 2024

Organitzen

Patrocina

PRONOVIAS

SUZANNE VALADON

UNA EPOPEIA MODERNA

Organitzada pel MNAC en col·laboració amb el Centre Pompidou-Metz i el Musée d'arts de Nantes aquesta exposició antològica presenta per primera vegada a l'Estat espanyol l'obra de Suzanne Valadon, una de les artistes més rellevants de finals del segle XIX i inicis del XX a França.

Suzanne Valadon, pseudònim de Marie-Clémentine Valadon (1865-1938), va ser pintora, dibuixant i gravadora i practicà tots els gèneres artístics, però va destacar en el retrat, amb un interès especial pels nus femenins i les odalisques, que van esdevenir el cim de la seva producció.

La mostra, de caràcter antològic, recull creacions de tota la seva carrera artística, fonamentalment pintures i dibuixos que pertanyen a diverses institucions i particulars, entre els quals destaca el Centre Pompidou de París, d'on provenen una part important de les obres, però també del propi Museu Nacional. En total reuneix 109 obres, de les quals un nombre important només es poden veure a Barcelona: olis sobre tela i cartró, dibuixos i gravats, escultures en guix i bronze, així com material documental divers que permet mostrar una visió retrospectiva i contextualitzada de la trajectòria d'una dona artista que va tenir un paper molt rellevant al París de les avantguardes.

Aquesta visió es complementa amb obres d'artistes coetanis, francesos i catalans que Valadon va tractar, com ara Matisse, Toulouse Lautrec, Degas, Casas o Rusiñol, i que donen una bona idea de la riquesa de l'ambient artístic de l'època, alhora que s'expliquen les múltiples interaccions que es produïen en els ambients d'avantguarda i, sobretot, la conquesta social de l'estatut d'artista per part d'una dona.

Valadon, autodidacta, va arribar als quinze anys a Montmartre, quan aquest emergia com un espai referencial de la modernitat artística, i es va formar com artista veient de prop com treballaven alguns dels artistes més eminents del seu temps, com ara Toulouse-Lautrec o Renoir, entre molts altres, per als quals va exercir de model. La paraula "epopeia" fa referència al seu extraordinari trànsit de model a artista consagrada, amb pocs equivalents a la història de l'art.

La mostra de Barcelona compta amb una distribució i una museografia pròpies, així com amb un catàleg que incideix especialment en explicar la vinculació de Valadon amb la potent i rica colònia d'artistes catalans de Montmartre a finals del segle XIX, com Santiago Rusiñol, Ramon Casas o Miquel Utrillo, qui va ser parella de Valadon i qui va assumir la paternitat del fill d'aquesta, el futur pintor Maurice Utrillo.

En l'actualitat les obres d'aquesta artista estan presents als museus més importants del món, com el ja citat Centre Pompidou, el Metropolitan Museum de Nova York o el Fine Arts Museum de Boston, entre d'altres. La força i la vitalitat de les seves creacions, però també la seva capacitat de ser cronista de la seva pròpia vida i del cèlebre París de la Belle Époque, fan d'aquesta exposició un esdeveniment extraordinari.

Textos de Sala

Suzanne Valadon, una epopeia moderna

Una *epopeia* era, en l'antiguitat, un poema llarg que explicava la història d'un personatge, plena de dificultats, fins a assolir l'èxit. Aquest és el cas de Marie-Clémentine Valadon, nascuda en un entorn familiar de classe baixa i que va menar un cas excepcional d'emancipació artística. Va esdevenir una model cèlebre, retratada pels millors artistes del seu temps, des de Renoir a Toulouse-Lautrec. Autodidacta, en paral·lel va aprendre de tots aquests creadors fins esdevenir artista, amb el nom de Suzanne. La seva carrera es va perllongar entre finals del segle XIX fins poc abans de la Segona Guerra Mundial. Va ser, molt possiblement, la primera artista a representar un nu masculí, fita que mostra una personalitat molt definida. El retrat i el nu, especialment femení, esdevindran el centre de gravetat de la seva obra, i també les creacions que li atorgaran prestigi. Malgrat que se l'ha intentat adscriure a diversos moviments, la seva és una obra del tot singular, on conviuen influències explícites d'altres artistes amb uns codis pictòrics tan personals com identificables, prerrogativa de gran artista. La que segueix és l'epopeia de la model que va maldar per ser l'artista, i ho va aconseguir en un entorn del tot masculí, i en el context més difícil, el cosmopolita Montmartre dels pioners de la modernitat artística.

Suzanne Valadon. *Dona amb mitges blanques*, 1924. Musée des Beaux Arts de Nancy © Nancy, Musée des Beaux-Arts / G. Mangin

Àmbit 1

El Montmartre de Valadon

L'ecosistema artístic i personal de Valadon va ser el Montmartre de finals del segle XIX i principis del XX, on va arribar amb la seva mare als cinc anys. Va realitzar feines molt diverses i segons deia, també hauria treballat en un circ, ocupació que deixà a causa d'una caiguda. Valadon veuria evolucionar el Montmartre de la «zona zero» de la modernitat artística de finals del segle XIX fins al de les avantguardes de les primeries del segle XX: tota mena d'«ismes» es van succeir en els pocs metres quadrats del barri parisenc, i que Valadon va conèixer de primera mà. Entre els artistes provinents de tot el món, Valadon va coincidir amb alguns referents de l'art català com Santiago Rusiñol i Ramon Casas –que van deixar fabuloses pintures de Montmartre–, però sobretot amb Miquel Utrillo, que no només va ser l'introduïdor d'aquests artistes a París, sinó també amb qui la pintora va mantenir una relació que va marcar la seva biografia.

Suzanne Valadon pintant al seu estudi un retrat de Marie Coca, 1927 © Album / Fine Art Images

1.1. «La guerra dels set anys»

Valadon va conèixer Miquel Utrillo el 1882, segons algunes versions a Le Chat Noir. Utrillo integrava el grup d'artistes catalans que vivien a París, sobretot els seus íntims Santiago Rusiñol i Ramon Casas. La relació sentimental amb Valadon va resultar tempestuosa i, amb una llarga interrupció, es va perllongar fins l'any 1893. La relació ha quedat documentada a través de diverses obres però sobretot amb els retrats que es van fer mútuament. Un dels que li va fer Utrillo és conegut com el retrat de «La guerra dels set anys», en referència al temps que va trigar Utrillo a reconèixer legalment el fill de Valadon –el futur pintor Maurice Utrillo–, després que ella li ho demanés durant set anys.

1.2. Ombres xineses

Al marge d'assistir als espectacles i d'haver il·lustrat la coberta d'algun opuscle, Valadon va esdevenir la imatge d'un element publicitari de les ombres xineses, un cartell realitzat pel mateix Utrillo, vinculat al Théâtre d'Ombres Parisiennes. Utrillo va esdevenir-ne un gran expert a locals com Le Chat Noir o l'Auberge du Clou, a París, però més tard les exportaria als Estats Units i a Els Quatre Gats de Barcelona, on seria l'ànima d'aquestes activitats.

Àmbit 2

La *Terrible Maria*, una model per a la modernitat

Malgrat que va realitzar moltes i diverses feines, Valadon va començar a exercir de model quan tenia uns quinze anys. El seu rostre i el seu cos han esdevingut dels més icònics en la iconografia de la modernitat, fins al punt de ser immortalitzada per creadors de diferents generacions: Puvis de Chavannes, Renoir, Toulouse-Lautrec, André Utter, Steinlen, però també de catalans, com ara Rusiñol i Utrillo, entre d'altres. Valadon, de formació autodidacta, mentre treballava de model va poder veure la feina d'aquests artistes en el seu *sancta sanctorum*, amb els seus rudiments, recursos i secrets. Degas li va afegir l'apel·latiu de "terrible" en referència a la seva forta personalitat, d'altra banda necessària per fer el trànsit de model a artista enmig d'un context competitiu i masculí, poc favorable per a una dona i, a més a més, de classe baixa.

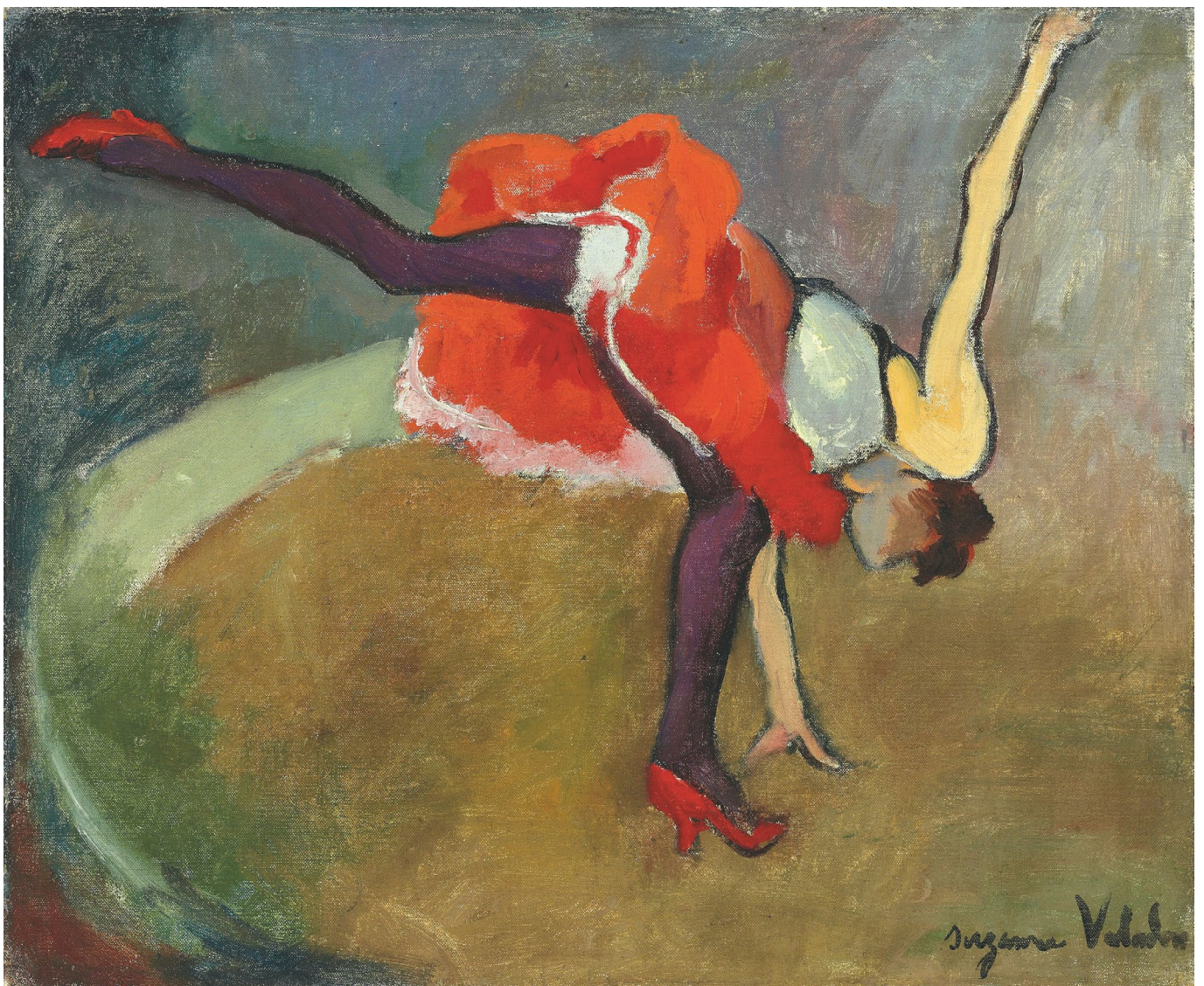
2.1. La figura femenina i la cultura de masses

Si bé Valadon esdevingué una de les models més sol·licitades pels artistes per als seus olis i dibuixos, també protagonitzà algun cartell publicitari. El cartell s'estava obrint camí a les parets de París i de tantes altres ciutats del món, per promocionar tota mena de productes comercials. Eren protagonitzats en una gran majoria per dones, ja fossin models o estereotips. Els cartells, realitzats sovint per artistes de primer ordre, eren tot sovint d'una elevada qualitat artística. En aquesta selecció de cartells del *Gabinet de Dibuixos, Gravats i Cartells del Museu Nacional* –que en conserva un nombre important– s'aprecia clarament el paper central de la figura femenina en plena eclosió de la cultura de masses.

Àmbit 3

El dibuix i Degas a l'origen de tot

Mentre encara posava com a model, gairebé tothom ignorava que Valadon dibuixava pel seu compte. La van influenciar extraordinàriament els set anys fent de model per a Puvis de Chavannes, però va ser Degas qui més es va adonar del seu talent i li va recomanar que seguís per aquell camí. Va ser ell qui li va ensenyar a gravar al seu propi taller i, fins i tot, va arribar a ser col·leccionista de les seves obres. La majoria de dibuixos i gravats dels primers anys de Valadon –la pintura a l'oli arribà més tard–, gairebé tots amb escenes de *toilettes* o d'una certa intimitat, evoquen clarament l'obra de Degas. La mort de l'artista francès, l'any 1917, va representar un cop dur per a Valadon; al capdavant va ser dels pocs artistes que li van donar suport en els seus inicis, quan Degas era ja una llegenda viva.

Suzanne Valadon. *L'Acrobate ou La Roue*, 1916.
Weisman-Michel Collection © Stéphane Pons

Àmbit 4

La recuperació de la pròpia imatge

L'autoretrat projecta normalment un cert component d'autoafirmació de l'artista, però aquest es redimensiona extraordinàriament en el cas d'una dona que prèviament ha estat model i, a més, en un ofici altament masculinitzat en el context de finals del segle XIX. Els autoretrats de Valadon es poden interpretar com una mena de reapropiació de la pròpia imatge, fins ara modelada i monopolitzada per artistes homes. Valadon treballa l'autoretrat a partir de l'oli, el pastel i el llapis, i en alguns casos, fins i tot, apareixen integrats en composicions que representen grups familiars. Sense ser un gènere massa cultivat per Valadon, paradoxalment té un paper central en la seva vida i obra, de manera que, en el seu conjunt, mostren la seva evolució des de l'adolescència a la vellesa.

Suzanne Valadon. Autoretrat al mirall, 1927.

Àmbit 5

El retrat i la complicitat femenina

Els interessos artístics de Valadon van ser molt diversos, però destaca una mirada molt personal sobre la intimitat femenina. El desplegament d'aquesta temàtica es projecta en diverses direccions, des dels primers dibuixos i gravats de les *toilettes* fins als grans nus i odalisques. En un altre àmbit d'intimitat se situen escenes protagonitzades per dones, normalment domèstiques i en espais reclosos o tancats i mai apareixen homes. Són normalment dones en solitari o bé en parella, que realitzen alguna activitat o fan tertúlia, però caracteritzades sempre per unes atmosferes de plena complicitat. Aquest esdevé un camp experimental de primer ordre, sovint amb perspectives lleugerament elevades que creen un cert efectisme. Els cromatismes, sempre vius i sovint estridents, ens revelen un univers absolutament personal, amb escenes on es combina la força de la pinzellada amb el lirisme inherent a la intimitat.

5.1. La pinacoteca d'un mosaic vital

El retrat és el gènere per excel·lència de Valadon i, alhora, el que li va reportar prestigi i reconeixement, més enllà que també va conrear el paisatge i la natura morta. Es distingeixen diverses tipologies, on destaquen retrats de les seves parelles i de familiars, a vegades en grup. En un altre àmbit trobem els retrats de personalitats més o menys cèlebres de l'ecosistema artístic, com ara crítics d'art o col·leccionistes. Molts d'ells són retrats de compromís o, fins i tot, d'encàrrec, en realitat retrats burgesos que ens revelen l'estatus adquirit per Valadon, no només en l'àmbit professional sinó també en el social. Si bé en els seus retrats es reconeixen influències, l'adopció de codis molt personals fa que sempre s'observi l'estil Valadon, caracteritzat pels seus perfilats gruixuts i els atraients cromatismes.

Suzanne Valadon. *Les banyistes*, 1923. Musée d'arts de Nantes © RMN - GP – Photo G. Blot

Àmbit 6

La llegenda de Suzanne i Erik

Malgrat tractar-se d'una relació llegendària, en realitat només hauria durat sis mesos, entre gener i juny de 1893. Satie va iniciar la relació amb Valadon poc després que ella hagués finalitzat amb Miquel Utrillo, fet que va suposar alhora el trencament dels dos amics. La parella no va funcionar, sembla que a causa del caràcter gelós i excessiu del músic. Com a resultat plàstic n'ha quedat un cèlebre retrat de Satie per Valadon –que ell va conservar tota la vida. En el terreny musical va donar lloc a les cèlebres *Vexations* de Satie, que composà durant el procés de dol després del trencament amb *Biqui* –així anomenava afectuosament Valadon–, que hauria estat l'única relació que es va conèixer del músic.

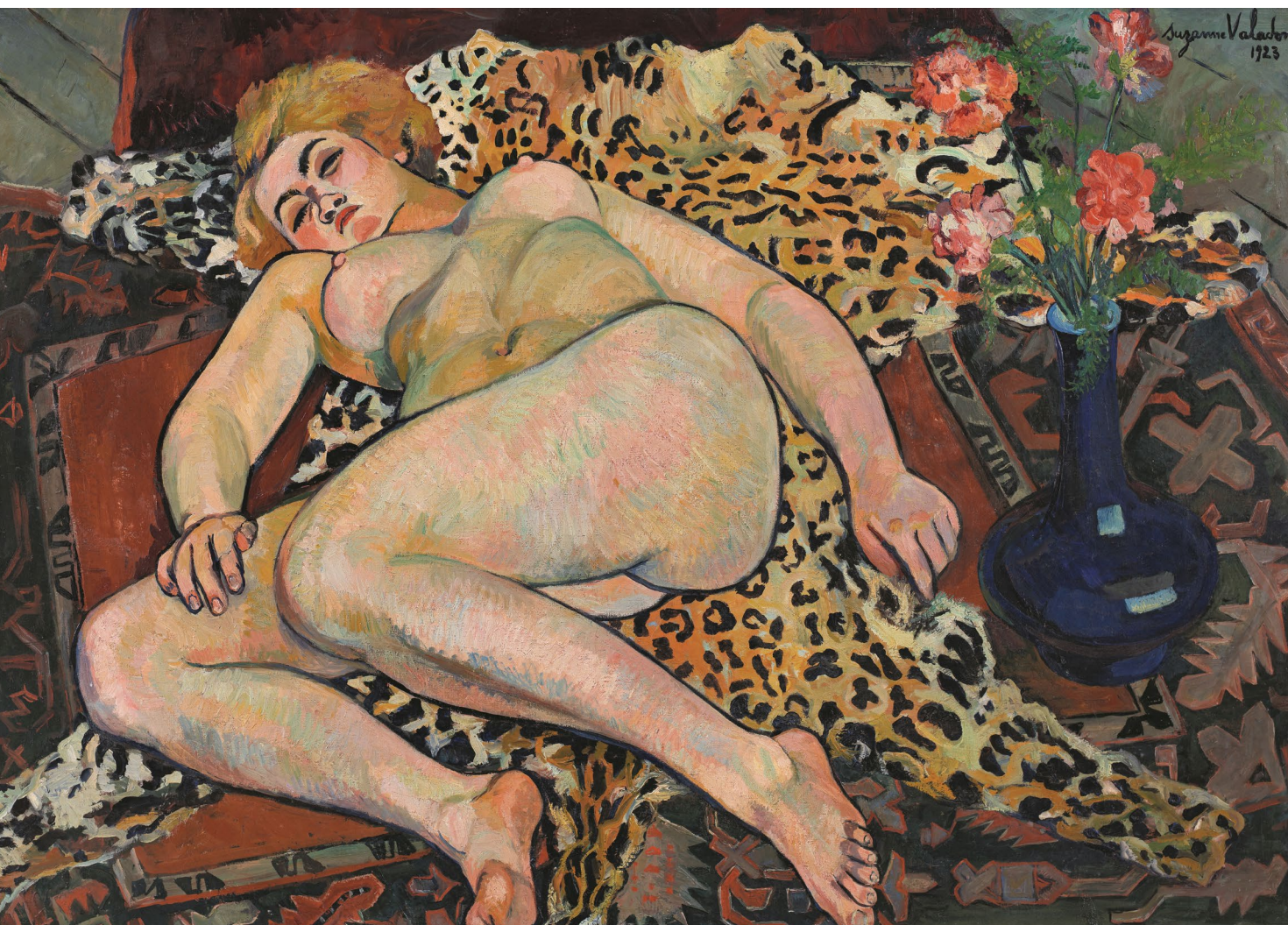
6.1. El *bohemi* Satie

Ramon Casas va immortalitzar Satie al davant del Moulin de la Galette –abans d'esdevenir un compositor de renom internacional–, en els tons grisos que caracteritzen la seva millor producció parisenca. Al Museu Nacional hi ha un parell de dibuixos preparatoris d'aquesta pintura que es conserva a la Northwestern University Library, i que va ser propietat del col·leccionista nord-americà Charles Deering. La composició representa el músic a mida real i és, molt probablement, el millor dels retrats que cap artista hagi realitzat de Satie, tant per la qualitat com per la força simbòlica del seu fons.

Àmbit 7

La conquesta del nu

El nu femení esdevé una temàtica estructural de maduresa de Valadon, no només pel nombre d'obres que realitzà, sinó pel fet d'esdevenir un camp de proves de primera magnitud, bo i experimentant tota mena de perspectives i postures. Es tracta d'escenes on s'assoleix el més alt nivell d'intimitat, que són habituals en l'època, però no tant des d'una autoria femenina i menys d'una sexualitat tan explícita. És molt possiblement en el tractament dels nus on l'obra de Valadon s'imposa sobre la d'altres artistes contemporànies seves, des d'una naturalitat que escapa a qualsevol estereotip previ, com passava sovint amb el nu femení. L'experimentació al voltant del llenguatge del cos esdevé un espai de refugi i de lluita enmig d'un entorn artístic masculí, i és on apareixen algunes de les seves millors creacions. Paradoxalment, amb els nus –més que no pas amb els retrats– es produeix una inversió de la posició, de manera que l'antiga model se situa a l'altre costat del cavallet, deixant les models en la posició que ella havia ocupat en el passat.

Suzanne Valadon. *Catherine nua estirada sobre una pell de pantera*, 1923.

Lucien Arkas Collection, © Hadiye Cangokc

7.1. Odalisques

Dins la temàtica dels nus, però amb d'altres connotacions i, fins i tot, amb més ambició, Valadon va realitzar una sèrie de pintures de dones recolzades en sofàs o divans que, segons la majoria dels experts, marquen probablement el cim de la seva producció. Es caracteritzen per les seves ressonàncies orientalistes amb desiguals dosis de sensualitat en funció de l'obra. Destaca el sentit decorativista, amb gran protagonisme de teles exuberants i motius florals, que recorden creacions de Matisse o Bonnard. En aquestes composicions alterna els cossos femenins nus amb els vestits, a vegades dins la mateixa obra, a la recerca d'un efecte de contrast, tal com ja havia fet en els dibuixos i els gravats.

7.2. Natures mortes

Paradoxalment, les natures mortes que eren un gènere tradicionalment reservat a les dones artistes, en el cas de Valadon no les va cultivar fins a la seva maduresa, quan la seva carrera ja estava del tot consolidada. Les natures mortes apareixen, sobretot, durant la Primera Guerra Mundial i proliferen a la dècada dels anys 1920. De tota manera, la presència de natures mortes ja havia estat molt habitual com a fons o complement dels seus retrats, així com en molts dels seus nus. Amb un llenguatge pictòric que evoca creacions de Van Gogh i Matisse, aquestes pintures de vibrants cromatismes transmeten grans dosis de sensualitat.

Àmbit 8

Una epopeia triomfant

Valadon va acabar triomfant en el seu fatigós trànsit de model a artista. Aquest no és un cas de recuperació pòstuma, sinó que va arribar a veure la glòria en vida, fet poc habitual en artistes nascudes durant el segle XIX. Els seus singulars retrats i els imponents nus femenins van adquirir tal prestigi que l'Estat francès li va adquirir una primera obra l'any 1924. Si bé després de la seva mort la seva figura va ser gairebé oblidada –fins al punt de ser únicament recordada com a mare del pintor Maurice Utrillo–, anys més tard es va començar a recuperar i revalorar, fins a l'actualitat. Valadon va morir el 1938, als setanta-dos anys, i artistes com Picasso o Braque van assistir al seu enterrament a l'església de Saint Pierre. Les seves restes estan dipositades al cementiri de Saint-Ouen, a Montmartre, al barri on va començar i acabar una de les més grans epopeies de la història de l'art, protagonitzada per una dona.

Suzanne Valadon. *Nu al sofà vermell*, 1920. Association des Amis du Petit Palais, Ginebra
© Studio Monique Bernaz, Genève

Conferència inaugural

De la model Maria a l'artista Suzanne: Dues icones per a la modernitat

Dijous 18 d'abril, de 18 a 18.45 h, Cúpula

Conferència a càrrec del/s comissari/s de l'exposició, Eduard Vallès, Cap de col·leccions del MNAC i Phillip-Dennis Cate, comissari independent.

Amb streaming i traducció simultània anglès-català.

Entrada lliure i amb invitació. Aforament limitat.

Visites comentades

Dissabte 18 de maig i dissabtes de juny i juliol

En català, castellà i llengua de signes (1 de juny).

Presentació de l'exposició, a càrrec del comissari

Les claus de l'exposició Suzanne Valadon

Dissabte 27 d'abril

Xerrada i visita lliure a l'exposició.

Visita d'autor Suzanne Valadon vista per...

Suzanne Valadon vista per... Elina Norandi

Dissabte 4 de maig

Taller ombres xineses

Les ombres de Suzanne

Diumenges 21 d'abril, 5 maig i 9 de juny

Taula rodona Valadon + concert

Valadon i la creació artística femenina a partir de la modernitat

Dissabte 8 de juny

Participants: Teresa Sala, Natàlia Esquinas i Eduard Vallès. Modera: Núria Perales.

Concert de piano amb interpretació de música d'Erik Satie, a càrrec de l'ESMUC.

Pràctica artística

Sessió de Dibuix amb models en viu

Diumenges 26 de maig i 16 de juny

En col·laboració amb el Cercle de Sant Lluç.

Lectura dramatitzada amb ombres xineses

Miratges a l'ombra del Moulin de la Galette

Dissabte 29 de juny

Lectura dramatitzada de textos de Santiago Rusiñol a càrrec de l'actor Marc Rodríguez, amb música i acompanyament d'ombres xineses.

Espectacle dissenyat per Irene Vicente.

Col·laboració amb l'Institut Français de Barcelona

Visites en francès per als alumnes de l'Institut Français i la comunitat francesa de Barcelona.

Espai de mediació

+Valadon

L'exposició comptarà amb un espai final de descans i mediació, l'espai +Valadon, en el qual s'oferiran diferents recursos i continguts per tal de mostrar altres relats i punts de vista a l'entorn de la mostra. En aquest sentit, cal destacar la posada en marxa d'un canal online (canal.mesmnac.cat), un aparador de continguts audiovisuals digitals del museu, que inaugurarem amb materials relacionats amb les darreres exposicions i activitats del museu.

Més informació sobre horaris, preus i programa a www.museunacional.cat canal.mesmnac.cat

Llista d'obres i cartel·les comentades

Santiago Rusiñol (Barcelona, 1861 – Aranjuez, 1931)
Entrada al parc del Moulin de la Galette
1891
Oli sobre tela
Llegat d'Apel·les Mestres, 1951
Museu Nacional d'Art de Catalunya

Ramon Casas (Barcelona, 1866-1932)
Interior del Moulin de la Galette
c. 1890-1891
Oli sobre tela
Dipòsit de l'Estat espanyol (Ministerio de Cultura), 2011
Museu Nacional d'Art de Catalunya

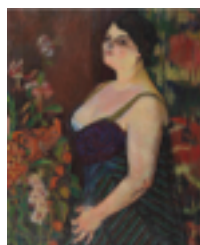
Ramon Casas (Barcelona, 1866-1932)
Plein air
c. 1890-1891
Oli sobre tela
Museu Nacional d'Art de Catalunya

Joaquim Sunyer (Sitges, 1874-1956)
Retrat de Gustave Coquiot
1908
Oli sobre tela
Donació de Juan Ybarra i Inés Fuster-Fabra, 2023
Museu Nacional d'Art de Catalunya

Ramon Casas (Barcelona, 1866-1932)
Le Sacré Coeur, Montmartre
c. 1900
Oli sobre tela
Museu Nacional d'Art de Catalunya

Suzanne Valadon
Retrat de Mauricia Coquiot
1915
Oli sobre tela
Donació de M. Charles Wakefield-Mori, 1939
Centre Pompidou, Musée national d'art moderne -
Centre de création industrielle, París; en dipòsit al
Musée des Beaux-Arts, Menton

Mauricia Coquiot i Suzanne Valadon al seu estudi
1928

Fonds Robert Le Masle, Bibliothèque Kandinsky,
Centre Pompidou, Musée national d'art moderne -
Centre de création industrielle, París

El matrimoni format per l'ex vedet de circ i posteriorment col·leccionista d'art Mauricia de Thiers i el crític d'art Gustave Coquiot va mantenir una relació d'amistat amb Valadon. Coquiot s'havia ocupat d'artistes com Van Gogh, Picasso o Joaquim Sunyer i, més endavant, va esdevenir un gran promotor de l'artista Maurice Utrillo, fill de Valadon. La parella pertanyia al món burgès que freqüentaria Valadon a mesura que es consolidava com a artista, correlat del seu èxit professional.

Ramon Casas (Barcelona, 1866-1932)
Retrat de Miquel Utrillo

c. 1899

Carbonet i pastel sobre paper
Museu Nacional d'Art de Catalunya

Suzanne Valadon
Dona amb mitges blanques
1924

Oli sobre tela

Musée des Beaux Arts de Nancy

Santiago Rusiñol (Barcelona, 1861 – Aranjuez, 1931)
Retrat de Miquel Utrillo

1890-1891

Oli sobre tela

Dipòsit dels hereus de Miquel Utrillo Morlius, 1934
Museu Nacional d'Art de Catalunya

A les publicacions sobre Valadon rarament es dimensiona correctament la figura de Miquel Utrillo més enllà de la seva relació personal i el reconeixement del seu fill Maurice. Miquel Utrillo va ser enginyer, artista, crític d'art, col·leccionista i activista cultural. Va escriure algunes de les primeres crítiques laudatòries d'uns aleshores desconeguts Picasso i Torres García des de la revista *Pèl & Ploma*, de la qual era redactor, com també ho seria de la revista *Forma* o de l'*Enciclopedia Espasa*, entre moltes altres empreses i activitats.

Charles Maurin (Lo Puèi de Velai, 1856 – Grassa, 1914)
Lapin Agile

c. 1905-1910

Carbonet sobre paper

Weisman & Michel Collection, en dipòsit al Musée de
Montmartre, París

Lucien-Victor Guirand de Scévola (Seta, 1871 – París, 1950)

Interior del cabaret Quat'z'arts amb Suzanne Valadon i Edgar Degas

1895-1900

Llapis, tinta i guaix sobre paper

Weisman & Michel Collection, en dipòsit al Musée de Montmartre, París

Miquel Utrillo (Barcelona, 1862 – Sitges, 1934)

Episode du jour de l'An à Paris (japoneria)

1896

Tinta polvoritzada i llapis de color sobre cartolina
Museu Nacional d'Art de Catalunya

Santiago Rusiñol (Barcelona, 1861 – Aranjuez, 1931)

En campanya

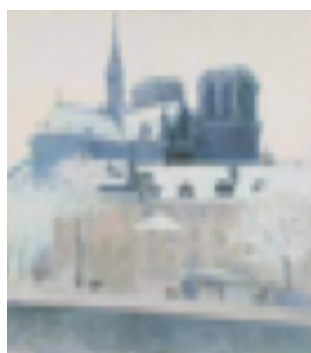
1891

Oli sobre tela

Llegat de Martí Estany, 1938. Ingrés, 1943

Museu Nacional d'Art de Catalunya

El títol *En campanya* amaga un doble sentit: es refereix a la indumentària militar que vesteix Utrillo –propietat d'Erik Satie– i alhora és una metàfora de l'argot militar transposada al sentimental, en una composició que evoca la relació entre Valadon i Utrillo, quan ella li demanava el reconeixement del seu fill. La meitat de la pintura representa un descampat, una visió banal del Montmartre en construcció, en la línia de la millor producció parisenca de Rusiñol.

Miquel Utrillo (Barcelona, 1862 – Sitges, 1934)

Vista de l'absis de Notre Dame de París, sota la neu

1895

Oli sobre cartró

Col·lecció Santiago Rusiñol, inv. 30.805

Museu del Cau Ferrat, Sitges

Anònim

Quatre Gats. Carrer Montesion. Sombres Artistiques, segona serie. Tots els dies a dos quarts de deu del vespre, Ed. Pere Romeu («L'avenç»)

1898

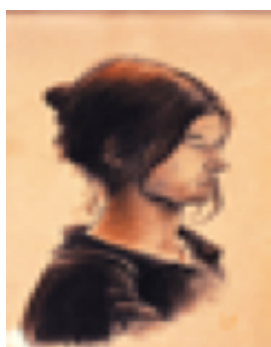
Museu Nacional d'Art de Catalunya

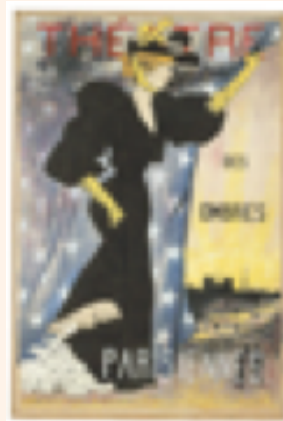
Suzanne Valadon
Retrat de Miquel Utrillo de perfil
 1891
 Carbonet i llapis sobre paper
 Weisman & Michel Collection, en dipòsit al Musée de Montmartre, París

Miquel Utrillo (Barcelona, 1862 – Sitges, 1934)
Retrat de Suzanne Valadon
 1889-1892
 Llapis sobre paper
 Fons Miquel Utrillo. Biblioteca Santiago Rusiñol, Sitges

Miquel Utrillo (Barcelona, 1862 – Sitges, 1934)
Retrat de Suzanne Valadon
 1891
 Llapis carbó, sanguina i tocs de pastel sobre paper
 Col·lecció Santiago Rusiñol, inv. 30.678
 Museu del Cau Ferrat, Sitges

Miquel Utrillo (Barcelona, 1862 – Sitges, 1934)
Théâtre des ombres Parisiennes
 c. 1890
 Aquarel·la i guaix sobre paper
 Llegat del Doctor Robert Le Masle, 1974
 Centre Pompidou, Musée national d'art moderne - Centre de création industrielle, París

Al marge d'assistir als espectacles i d'haver il·lustrat la coberta d'alguns opuscles, Valadon va esdevenir la imatge d'un element publicitari de les ombres xineses, un cartell realitzat pel mateix Utrillo, vinculat al Théâtre d'ombres Parisiennes. Utrillo va esdevenir-ne un gran expert a locals com Le Chat Noir o l'Auberge du Clou, a París, però més tard les exportaria als Estats Units i a Els Quatre Gats de Barcelona, on seria l'ànima d'aquestes activitats.

Ramon Casas (Barcelona, 1866-1932)
 Josep Meifrèn (Barcelona, 1864-1945)
Maurici Vilomara. Ombres xineses per al teatre d'Els Quatre Gats
 c. 1897-1898
 Figura articulada de cartró amb engranatge i filferro
 Dipòsit de Pere Jiménez-Meifrèn Caralps, 2016
 Museu Nacional d'Art de Catalunya

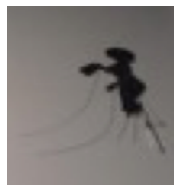
Ramon Casas (Barcelona, 1866-1932)
 Josep Meifrèn (Barcelona, 1864-1945)
Pompeu Gener. Ombres xineses per al teatre d'Els Quatre Gats
 c. 1897-1898
 Figura articulada de cartró amb engranatge i filferro
 Dipòsit de Pere Jiménez-Meifrèn Caralps, 2016
 Museu Nacional d'Art de Catalunya

Ramon Casas (Barcelona, 1866-1932)
 Josep Meifrèn (Barcelona, 1864-1945)
Miquel Utrillo. Ombres xineses per al teatre d'Els Quatre Gats
 c. 1897-1898
 Figura articulada de cartró amb engranatge i filferro
 Dipòsit de Pere Jiménez-Meifrèn Caralps, 2016
 Museu Nacional d'Art de Catalunya

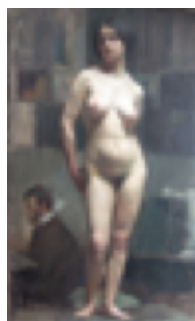
Ramon Casas (Barcelona, 1866-1932)
 Josep Meifrèn (Barcelona, 1864-1945)
Ramon Casas. Ombres xineses per al teatre d'Els Quatre Gats
 c. 1897-1898
 Figura articulada de cartró amb engranatge i filferro
 Dipòsit de Pere Jiménez-Meifrèn Caralps, 2016
 Museu Nacional d'Art de Catalunya

Ramon Casas (Barcelona, 1866-1932)
 Josep Meifrèn (Barcelona, 1864-1945)
Figura. Ombres xineses per al teatre d'Els Quatre Gats
 c. 1897-1898
 Figura articulada de cartró amb engranatge i filferro
 Dipòsit de Pere Jiménez-Meifrèn Caralps, 2016
 Museu Nacional d'Art de Catalunya

Ramon Casas (Barcelona, 1866-1932)
 Josep Meifrèn (Barcelona, 1864-1945)
Àngel Guimerà. Ombres xineses per al teatre d'Els Quatre Gats
 c. 1897-1898
 Figura articulada de cartró amb engranatge i filferro
 Dipòsit de Pere Jiménez-Meifrèn Caralps, 2016
 Museu Nacional d'Art de Catalunya

Anònim
Suzanne Valadon com a model
 1889
 Oli sobre tela
 Collection Le Vieux Montmartre, Musée de Montmartre,
 París

Vojtěch Hynais (Viena, 1854 – Praga, 1925)
Estudi preparatori de Veritat
 1891-1895
 Oli sobre tela
 Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě, República Txeca

Maxime Fraikin
Brasserie Fraikin-Courard
 1900
 Litografia en color sobre paper
 Museu Nacional d'Art de Catalunya

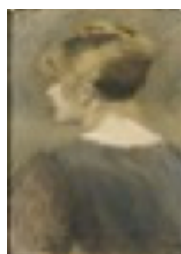
Leonetto Cappiello (Liorna, 1875 – París, 1942)
La Caisse Simon
 c. 1900-1901
 Litografia en color sobre paper
 Museu Nacional d'Art de Catalunya

Fernand Toussaint (Brussel·les, 1873 – Ixelles, 1956)
Café Jacquemotte
 1897
 Litografia en color sobre paper
 Museu Nacional d'Art de Catalunya

Jules Chéret (París, 1836 – Niça, 1932)
Quinquina Dubonnet
 1896
 Litografia en color sobre paper
 Museu Nacional d'Art de Catalunya

Eugène Clary (París, 1856 – Les Andelys, 1929)
Suzanne Valadon amb vint anys
 1887
 Oli sobre tela
 Donació de Clémentine Ballot, 1956
 Musée d'Orsay, París

Georges Fay (Lió, 1871-1916)
Le Quartier. Cabaret-Salon
 1897
 Litografia en color sobre paper
 Museu Nacional d'Art de Catalunya

Henri Toulouse-Lautrec (Albi, 1864 – Saint-André-du-Bois, 1901)
La bugadera
 1888
 Carbó vegetal sobre paper verjurat
 Musée Toulouse-Lautrec, Albi

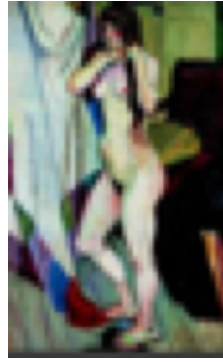
Henri Toulouse-Lautrec (Albi, 1864 – Saint-André-du-Bois, 1901)

Retrat de la pintora Suzanne Valadon
1885

Oli sobre tela

Ny Carlsberg Glyptotek, Copenhagen

Valadon va ser una de les models més cèlebres de Toulouse-Lautrec, que de fet va ser el primer en intitular un retrat d'ella com a *Retrat de la pintora Suzanne Valadon*, emfasitzant la seva condició d'artista. Cap a l'any 1886, Valadon i Toulouse-Lautrec van mantenir una breu relació sentimental i, de fet, va ser ell qui li va recomanar canviar el nom de Marie-Clémentine pel de Suzanne: «Tu, que poses nua per als vells, t'hauries de dir Suzanne», en referència al tema clàssic de *Susanna i els vells*.

André Utter (París, 1886-1948)

Suzanne Valadon pentinant-se
1913

Oli sobre tela

Association des Amis du Petit Palais, Ginebra

Edgar Degas (París, 1834-1917)

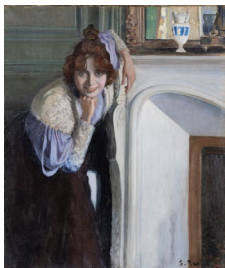
Adrien-Aurélien Hébrard (França, 1865-1937)

Ballarina mirant-se la planta del peu dret
1931

Bronze patinat

Adquirida gràcies a la generositat dels hereus d'Edgar Degas i de la família Hébrard, 1931

Musée d'Orsay, París

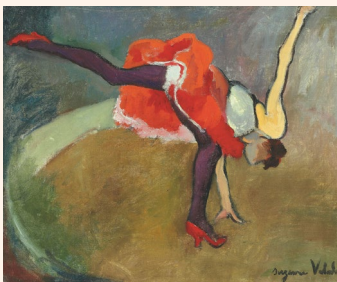
Santiago Rusiñol (Barcelona, 1861 – Aranjuez, 1931)

La riallera

c. 1894-1895

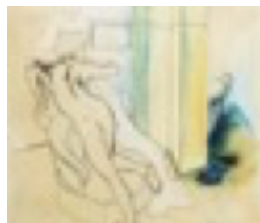
Oli sobre tela

Museu Nacional d'Art de Catalunya

Suzanne Valadon
L'acrobata o La roda
 1916
 Oli sobre tela
 Weisman & Michel Collection, en dipòsit al Musée de Montmartre, París

Aquesta pintura, de l'any 1919, li va ser inspirada a Valadon per les escultures de ballarines de Degas. En aquelles dates eren poques les persones que tenien accés al taller de Degas, entre les que es comptava Valadon, del seu cercle més proper. Valadon en replica la morfologia i el moviment, però adaptada als seus codis pictòrics, en el que resulta una mena d'homenatge a l'artista que més la va ajudar en la seva carrera artística.

Suzanne Valadon
Sortint del bany
 c. 1908
 Pastel, llapis i guix sobre paper muntat sobre tela
 Weisman & Michel Collection, en dipòsit al Musée de Montmartre, París

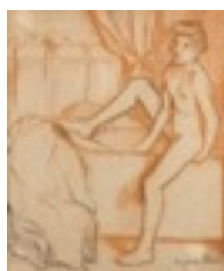

Suzanne Valadon
Després del bany
 1908
 Pastel sobre paper
 Association des Amis du Petit Palais, Ginebra

Anònim
Suzanne Valadon i el seu fill, Maurice Utrillo
 c. 1890
 Prova fotogràfica
 Weisman & Michel Collection, en dipòsit al Musée de Montmartre, París

El desembre de 1883 Valadon va donar a llum el seu fill Maurice, que durant molts anys no va ser reconegut per ningú fins que ho va fer Miquel Utrillo l'any 1891, de qui va rebre el cognom. Maurice va tenir una infància complicada i va desenvolupar episodis d'alcoholisme i depressió. Des de molt jove, Valadon li va inculcar l'interès per l'art i va acabar esdevenint un artista mundialment reconegut.

Suzanne Valadon
Nu sortint del bany
 c. 1904
 Sanguina i llapis sobre paper
 Weisman & Michel Collection, en dipòsit al Musée de Montmartre, París

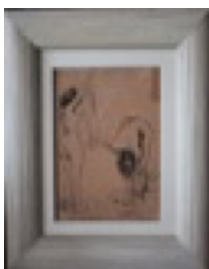
Suzanne Valadon
Nu assegut
 1920
 Carbonet i pastel sobre paper
 Weisman & Michel Collection

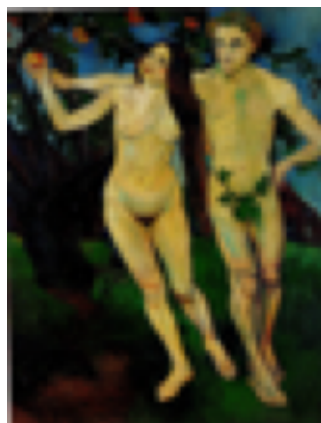
Suzanne Valadon
El bany
 1894
 Llapis sobre paper bistre
 Bollag Collection, Zúric, Suïssa

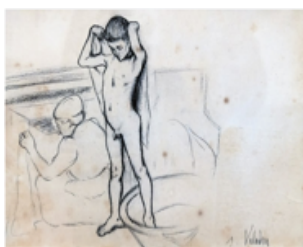
Suzanne Valadon
Maurice Utrillo sobre un divan
 1895
 Carbonet i llapis sobre paper
 Weisman & Michel Collection, en dipòsit al Musée de Montmartre, París

Suzanne Valadon
Dones al bany
 1895
 Llapis sobre paper cartró
 30,5 x 22,5 cm
 Col·lecció particular, Girona

Suzanne Valadon
L'estiu o Adam i Eva
 1909
 Oli sobre tela
 Compra d'Estat, 1937. Atribució, 1937
 Centre Pompidou, Musée national d'art moderne - Centre de création industrielle, París

Suzanne Valadon
Maurice i la seva àvia
 c. 1890
 Llapis sobre paper
 Weisman & Michel Collection, en dipòsit al Musée de Montmartre, París

Fotografia de la pintura *L'estiu o Adam i Eva* de Suzanne Valadon com era originalment 1909

Bibliothèque Kandinsky, Fonds Robert Le Masle.
Centre Pompidou, MNAM-CCI, París.

Amb la metàfora d'un tema bíblic amb ressons gauguinians, Valadon manifesta l'esperança d'un nou començament, la relació amb l'artista André Utter, vint-i-un anys més jove que ella, que s'autorepresenta igualment més jove. *Adam i Eva* es considera una de les primeres representacions d'un home nu per una dona en la història de l'art. La fulla que tapa el sexe d'Utter no hi era originalment –tal com mostra una fotografia de l'època–, la mateixa artista la va haver de pintar a sobre a fi que l'obra pogués ser exposada al *Salon d'Automne* de 1920.

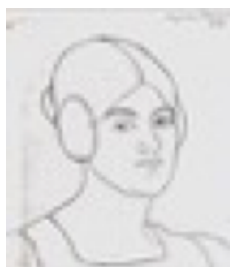
Suzanne Valadon
Retrats de família
1912

Oli sobre tela

Donació de M. Cahen-Salvador, 1976

Musée d'Orsay, París, en dipòsit al Centre Pompidou,
Musée national d'art moderne, París

Aquest autoretrat de l'artista en família, un subgènere de l'autoretrat, ens evoca models compositius del Renaixement. Valadon ocupa la centralitat com a matriarca que és de la família, l'única dels retratats que afixa l'espectador amb la mà al pit, un gest de dignitat. La resta, una mare ja molt vella, la seva jove parella i el seu fill Maurice, víctima d'episodis d'alcoholisme i depressió, que representa amb el cos vinclat, tot evocant la iconografia de *La melancolia* de Dürer.

Suzanne Valadon
Autoretrat
1893

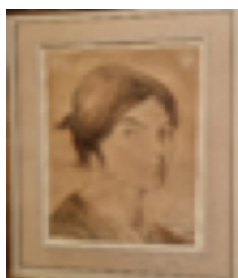
Llapis sobre paper
Collection Stéphane Monart

Suzanne Valadon
Autoretrat al mirall
1927

Oli sobre cartró

Collection Ville de Sannois – Île-de-France, en dipòsit al
Musée de Montmartre, París

Suzanne Valadon
Autoretrat
1894

Llapis, carbó i aquarel·la sobre paper
Col·lecció particular, Girona

Suzanne Valadon
Autoretrat amb els pits nus
 1931
 Oli sobre tela
 Col·lecció particular, Suïssa

Valadon va realitzar aquest autoretrat als 66 anys, quan ja s'havia separat d'André Utter. En algunes de les seves obres, i sobretot els darrers anys, sembla que hagués plantejat una mena de rebel·lió contra el cànon estètic de la joventut, al qual ella havia servit com a model. En aquest autoretrat es mostra de tres quarts amb els seus ulls blaus, però emfasitzant de manera crua els efectes de la vellesa sobre el seu cos, parcialment nu. Som davant un dels seus darrers autoretrats, sens dubte el més poc convencional que mai va realitzar i, potser, per això mateix, també el més modern.

Suzanne Valadon
Àvia i net
 1910
 Oli sobre tela
 Compra d'Estat, 1937. Atribució, 1937
 Centre Pompidou, Musée national d'art moderne -
 Centre de création industrielle, París

Suzanne Valadon
La mare de l'artista
 1912
 Oli sobre cartró
 Donació del Doctor Albert Charpentier, 1935
 Centre Pompidou, Musée national d'art moderne -
 Centre de création industrielle, París

Madeleine-Céline Valadon, mare de Suzanne Valadon. Casada amb Léger Coulaud, van tenir dos fills: Léger i Marie-Alix. Mort Coulaud i el seu primer fill, l'any 1865 neix Marie-Clémentine, de pare desconegut. Madelaine es va veure obligada a tirar endavant les seves dues filles tota sola. Cap al 1871 es traslladen a París, on restarà, sempre acompanyada de Suzanne, fins a la seva mort el 20 de juny de 1915.

Suzanne Valadon (1865-1938)
Bal au gymnase municipal: L'Aide Amicale aux Artistes
 c. 1927
 Litografia sobre paper
 Weisman & Michel Collection, en dipòsit al Musée de Montmartre, París

L'any 1927 Valadon va ser l'encarregada de realitzar el cartell per al ball organitzat per l'AAAA (Aide Amicale Aux Artistes), entitat que recaptava diners per a artistes necessitats. Valadon va optar per un autoretrat nu i d'esquena, tot hibridant en una mateixa obra el seu ofici anterior –model, posant a sobre d'un pedestal– i l'actual d'artista, amb la paleta i el pinzell, de fet, una al·legoria a la pintura mateixa.

Suzanne Valadon

La família Utter

1921

Oli sobre tela

Llegat del Doctor Robert Le Masle, 1974

Centre Pompidou, Musée national d'art moderne -

Centre de création industrielle, París

Suzanne Valadon

André Utter i els seus gossos

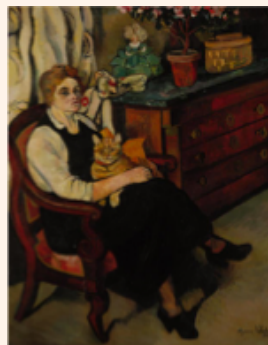
1932

Oli sobre tela

Donació de Muguette i Paul Dini

Musée municipal Paul-Dini, Villefranche-sur-Saône

Pintor francès, la vida del qual s'ha associat sempre amb la de Suzanne Valadon i Maurice Utrillo. Amic d'aquest últim, va conèixer Valadon quan ell tenia 23 anys i ella 45. Es van casar l'any 1914, però la seva vida matrimonial va estar plena d'alts i baixos. Li va servir de model a Valadon en algunes de les seves pintures de nus masculins, si bé ell també la va retratar.

Suzanne Valadon

Retrat de Miss Lily Walton

1922

Oli sobre tela

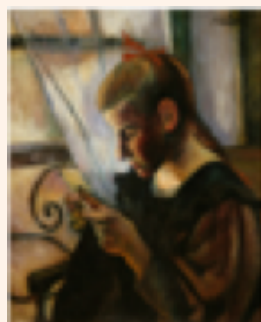
Compra d'Estat, 1938. Atribució, 1938

Centre Pompidou, Musée national d'art moderne -

Centre de création industrielle, París; en dipòsit al

Musée des Beaux-Arts, Limoges

De nacionalitat britànica, Valadon la va contractar durant uns anys per portar i netejar la seva casa de la rue Cortot, on nombrosos gats i gossos convivien amb la família, servint a la vegada de governanta, de confident i de model, a la que va retratar en diverses ocasions.

Suzanne Valadon

Jove fent ganxet

c. 1892

Oli sobre tela

Llegat del Doctor Robert Le Masle, 1974

Centre Pompidou, Musée national d'art moderne -

Centre de création industrielle, París

Aquest és l'oli més primerenc conegut de Valadon que recorda, en certa manera, la tècnica del pastel, que ja havia cultivat amb anterioritat. Valadon l'hauria realitzat l'any 1892, segons el catàleg d'una exposició a Berthe Weill l'any 1933, i representa la jove en un estat de concentració que ens recorda algunes composicions intimistes de Renoir, per a qui Valadon també havia posat com a model.

Suzanne Valadon
La modista
 1914
 Oli sobre tela
 Compra d'Estat, 1938. Atribució, 1938
 Centre Pompidou, Musée national d'art moderne -
 Centre de création industrielle, París; en dipòsit al
 Musée des Beaux-Arts, Limoges

Suzanne Valadon
Les dues germanes
 1928
 Oli sobre tela
 Col·lecció particular

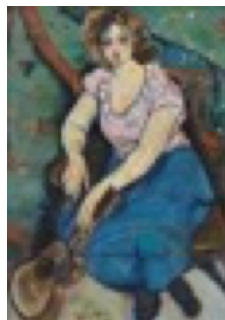

Suzanne Valadon
Madame Robert Rey i la seva filla Sylvie
 c. 1920
 Oli sobre tela
 Lucien Arkas Collection

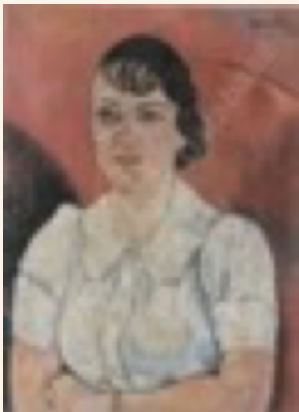

Suzanne Valadon
Retrat de Madame Lévy
 1922
 Oli sobre tela
 Llegat del Doctor Robert Le Masle, 1974
 Centre Pompidou, Musée national d'art moderne -
 Centre de création industrielle, París; en dipòsit al
 Musée des Beaux-Arts, Cambrai

Madame Lévy era una dona de negocis que Valadon va conèixer a través del crític d'art Gustave Coquiot, de qui era una bona amiga. Coquiot va afirmar que el retrat que Valadon va fer d'ella es comptava entre un dels seus millors retrats. Quan li va realitzar aquest retrat ja estava malalta i va morir poc temps després.

Suzanne Valadon
Dona amb guitarra
 1920
 Oli sobre tela
 Col·lecció particular, França

Suzanne Valadon
Retrat de Madame Pétridès
 1937
 Oli sobre tela
 Col·lecció particular

De nom Odette Luz, l'any 1929 es va casar amb Paul Pétrides, col·leccionista i marxant d'origen xipriota, instal·lat a França des de l'any 1920. Pétrides va conèixer Valadon i Maurice cap al 1929, i es va convertir en el marxant de tots dos quan la galeria Bernheim-Jeune va refusar de renovar-los el contracte. Autor d'un dels catàlegs raonats de Valadon i també de Maurice Utrillo.

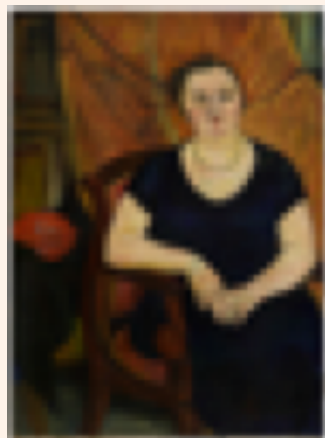
Suzanne Valadon
Retrat de Louis Moysès, fundador de Le Boeuf sur le Toit
 c. 1924
 Oli sobre tela
 Weisman & Michel Collection, en dipòsit al Musée de Montmartre, París

Fundador, l'any 1922, del cabaret *Le Boeuf sur le Toit*, on s'hi donava cita l'elit parisenc. Utter i Valadon n'eren clients habituals. Moysès estava dotat d'una sorprenent vena còmica, i va ser també director, empresari i actor de teatre. En la seva faceta d'empresari, va obrir altres locals com ara *Le Grand Écart* o *Les Enfants Terribles*.

Suzanne Valadon
Retrat de Madame Maurice Utrillo, Lucie Valore
 1937
 Oli sobre tela
 Col·lecció particular

Vídua del banquer belga Robert Pauwels, antic comprador de les obres de Maurice i de Valadon. L'any 1935 es converteix en la seva jove en casar-se amb el seu fill Maurice, tot i l'oposició de Suzanne. La relació entre sogra i jove va ser sempre molt complexa.

Suzanne Valadon
Retrat de Nora Kars
 1922

Oli sobre tela
 Donació de Mme. G. Kars, 1966
 Centre Pompidou, Musée national d'art moderne - Centre de création industrielle, París

Esposa del pintor txecoslovac Georges Kars. El matrimoni mantenia una bona amistat amb Suzanne Valadon, André Utter i Maurice Utrillo. L'any 1923, els Kars i la família Utter-Valadon van passar l'estiu al poble francès de Ségalas, als Pirineus. L'any 1927, Maurice Utrillo va dedicar un poema a Nora.

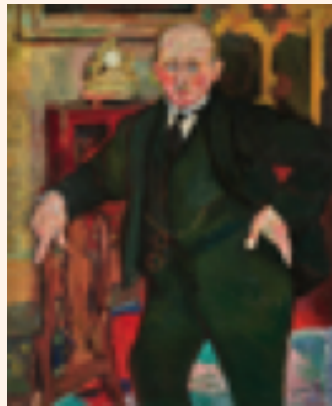

Suzanne Valadon
El Doctor Robert Le Masle
c. 1930

Oli sobre tela

Llegat del Doctor Robert Le Masle, 1974
Centre Pompidou, Musée national d'art moderne -
Centre de création industrielle, París

Metge francès i col·leccionista d'art i d'obres literàries. Va ser amic de nombrosos pintors i músics, entre ells Maurice Ravel, Marie Laurencin, Fernand Léger i Suzanne Valadon. A la seva mort, l'any 1970, va llegar la seva col·lecció d'art i la seva biblioteca als Musées nationaux de France.

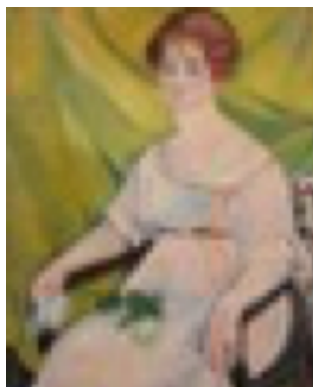

Suzanne Valadon
Retrat de Charles Wakefield-Mori
1922

Oli sobre tela

Donació de M. Charles Wakefield-Mori, 1939
Centre Pompidou, Musée national d'art moderne -
Centre de création industrielle, París

Nascut a Nova York, va passar un temps a Europa, especialment a París, on va desenvolupar la seva carrera com a pintor. Atent sempre a les últimes novetats artístiques, va comprar nombrosos quadres de pintors contemporanis, entre els quals la *Venus negra* i el *Retrat de Mauricia Coquirot* de Valadon. L'any 1939 va donar a l'estat francès la seva col·lecció d'art modern.

Suzanne Valadon
Dona en una butaca. Retrat de Madame G.
1919

Oli sobre tela

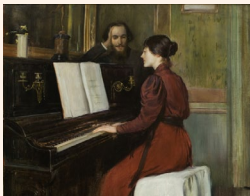
Weisman & Michel Collection, en dipòsit al Musée de
Montmartre, París

Suzanne Valadon
Retrat d'una dona
1934

Oli sobre tela

Weisman & Michel Collection, en dipòsit al Musée de
Montmartre, París

Santiago Rusiñol (Barcelona, 1861 – Aranjuez, 1931)
Una romanza

1894

Oli sobre tela

Museu Nacional d'Art de Catalunya

Rusiñol va realitzar diversos retrats del Satie dels temps heroics, caracteritzat com un bohemí al seu estudi de la rue Cortot, o bé tocant l'harmòniom en algun cabaret de Montmartre. Aquí veiem Satie al pis de Rusiñol al Quai Bourbon, escoltant atentament una jove que toca el piano, dintre de la línia decadentista que seguí Rusiñol durant aquell temps. Rusiñol va ser un dels primers a fer-se ressò del seu talent com a músic a través dels seus textos periodístics parisencs.

Santiago Rusiñol (Barcelona, 1861 – Aranjuez, 1931)
Erik Satie tocant l'harmòniom

1891

Llapis conté sobre paper

Museu Nacional d'Art de Catalunya

Ramon Casas (Barcelona, 1866-1932)

Estudi per al quadre *Retrat d'Erik Satie*

c. 1891

Tinta a la ploma i llapis grafit sobre paper

Museu Nacional d'Art de Catalunya

Erik Satie (Honfleur, 1866 – París, 1925)

Suzanne Valadon

1893

Tinta sobre paper musical

Llegat del Doctor Robert Le Masle, 1974

Centre Pompidou, Musée national d'art moderne -

Centre de création industrielle, París

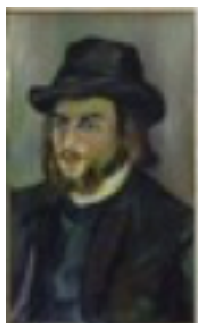
Ramon Casas (Barcelona, 1866-1932)

Estudi per al quadre *Retrat d'Erik Satie*

c. 1891

Llapis grafit i tinta a la ploma sobre paper

Museu Nacional d'Art de Catalunya

Suzanne Valadon

Retrat d'Erik Satie

1892-1893

Oli sobre tela

Llegat del Doctor Robert Le Masle, 1974

Centre Pompidou, Musée national d'art moderne -

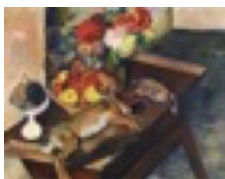
Centre de création industrielle, París

Dumont Lelievre & Cie. (França, 1877)
Harmòniium (MDMB 1035)
 1800-1899
 Fusta de banús, fusta d'olivera, vori
 Donació de Santiago Alcové, 1971. Museu de la Música de Barcelona.

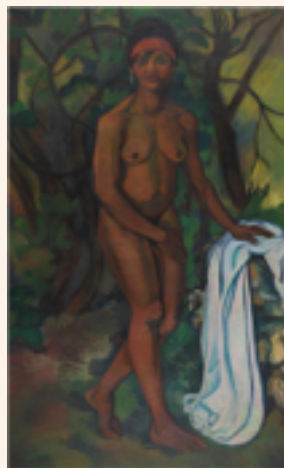
Suzanne Valadon
Ram de flors
 1930
 Oli sobre tela
 Compra d'Estat, 1931. Atribució, 1932
 Centre Pompidou, Musée national d'art moderne -
 Centre de création industrielle, París

Suzanne Valadon
Natura morta amb conill i perdiu
 1930
 Oli sobre tela
 Donació del Dr. John D. i de Françoise Geiser, 2007
 Fondation de soutien à l'Hermitage, Lausanne

Suzanne Valadon
Gerro de flors
 1934
 Oli sobre tela
 Weisman & Michel Collection, en dipòsit al Musée de Montmartre, París

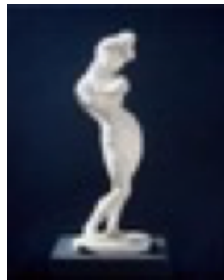

Suzanne Valadon
Venus negra
 1919
 Oli sobre tela
 Donació de M. Charles Wakefield-Mori, 1939
 Centre Pompidou, Musée national d'art moderne -
 Centre de création industrielle, París; en dipòsit al
 Musée des Beaux-Arts, Menton

El nu femení té una de les fites en aquesta *Venus negra*, de la qual va pintar un mínim de cinc variants, totes durant l'any 1919. El títol *Venus negra* apareix en el revers d'una de les teles, de la mà de la mateixa artista. Venus evoca la deessa de la fertilitat i l'amor, de manera que, a la sexualització de la dona, s'afegeix el component de racialització. Aquests estereotips van ser cultivats per diversos artistes coetanis en el context d'una potència colonial com era França, a manera d'exotisme amb gran sortida comercial. Però de cap manera resulta fàcil extreure una lectura de quina hauria estat l'aproximació íntima de Valadon al tema, no només a causa de la seva condició d'antiga model, sinó pel fet de tractar-se d'un cicle que s'obre i es tanca amb aquestes cinc obres.

Suzanne Valadon
Nu assegut en un sofà
 1916
 Oli sobre tela
 Weisman & Michel Collection, en dipòsit al Musée de Montmartre, París

Henri Matisse (Le Cateau-Cambrésis, 1869 – Niça, 1954)
Madeleine I
 1901
 Guix patinat
 Llegat de M. Albert Marquet, 1949
 Centre Pompidou, Musée national d'art moderne - Centre de création industrielle, París; en dipòsit al Musée des Beaux-Arts, Bordeaux

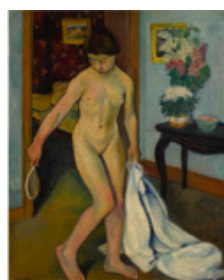
Suzanne Valadon
André Utter nu d'esquena
 c. 1909
 Lapis sobre paper
 Col·lecció particular

Suzanne Valadon
Nu amb roba blanca
 1914
 Oli sobre tela
 Donació de Muguette i Paul Dini
 Musée municipal Paul-Dini, Villefranche-sur-Saône

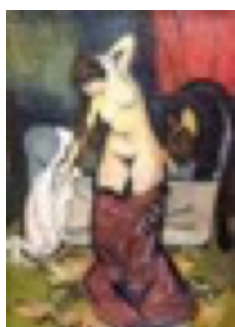
Suzanne Valadon
La joie de vivre
 1911
 Oli sobre cartró
 Col·lecció particular

Suzanne Valadon
Nu amb mirall
 1909
 Oli sobre tela
 Weisman & Michel Collection, en dipòsit al Musée de Montmartre, París

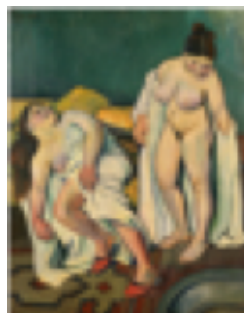
Suzanne Valadon
Dona nua amb draperia
 1919
 Oli sobre tela
 Association des Amis du Petit Palais, Ginebra

Suzanne Valadon
Jove al bany
 1919
 Oli sobre tela
 Weisman & Michel Collection, en dipòsit al Musée de Montmartre, París

Suzanne Valadon
Gilberte nua pentinant-se
 1920
 Oli sobre tela
 Col·lecció particular

Suzanne Valadon
Dues figures
 1909
 Oli sobre tela
 Llegat del Doctor Robert Le Masle, 1974
 Centre Pompidou, Musée national d'art moderne -
 Centre de création industrielle, París

Suzanne Valadon
El futur revelat o La tiradora de cartes
 1912
 Oli sobre tela
 Association des Amis du Petit Palais, Ginebra

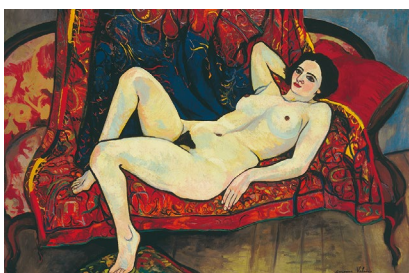
La tiradora de cartes és una raresa pel que fa als nus de Valadon, en el sentit que incorpora l'element simbòlic i alhora críptic de les cartes de joc. Al marge d'un virtuosisme decoratiu omnipresent – paret entapissada, catifa i sofà amb diverses teles a sobre–, l'element disruptiu radica en el contrast que s'estableix entre una dona nua al costat d'una altra vestida, recurs que l'artista ja havia emprat en alguns dibuixos i gravats intimistes de *toilette*.

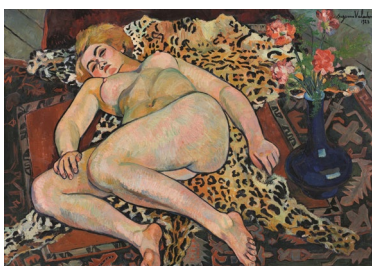
Suzanne Valadon
Les banyistes
 1923
 Oli sobre tela
 Musée d'arts de Nantes

Suzanne Valadon
Nu assegut sobre un mantó
 1921
 Oli sobre tela
 Donació del Dr. John D. i de Françoise Geiser, 2007
 Fondation de soutien à l'Hermitage, Lausanne

Suzanne Valadon
Nu sobre un sofà vermell
 1920
 Oli sobre tela
 Association des Amis du Petit Palais, Ginebra

Suzanne Valadon
Catherine nua estirada sobre una pell de pantera
 1923
 Oli sobre tela
 Lucien Arkas Collection

Suzanne Valadon
L'habitació blava
 1923
 Oli sobre tela
 Compra d'Estat, 1924. Atribució, 1924
 Centre Pompidou, Musée national d'art moderne -
 Centre de création industrielle, París; en dipòsit al
 Musée des Beaux-Arts, Limoges

L'habitació blava, del 1923, va ser adquirida per l'Estat francès l'any següent a la seva realització, la primera obra que va comprar d'aquesta artista. Representa una Olímpia dels temps moderns, que fuma i llegeix –no és casual la presència dels llibres– i que s'allunya del decorativisme orientaltzant d'altres nus. El fet d'anar vestida, una certa obesitat i la seva actitud distant i displicent la despullen de qualsevol mena d'erotisme, i, en una sola obra, sembla voler revertir tots els estereotips que ella mateixa havia representat en el passat.

Fitxa de l'exposició

Suzanne Valadon, una epopeia moderna

Organitza i produeix:

Museu Nacional d'Art de Catalunya en col·laboració amb el Centre Pompidou-Metz i el Musée d'art de Nantes

Comissaris:

Eduard Vallès, Cap de Col·leccions del Museu Nacional d'Art de Catalunya, i Philip Dennis Cate, comissari independent

Dates:

Del 19 d'abril a l'1 de setembre de 2024

Patrocina:

PRONOVIAS

Organitzen

Patrocina

PRONOVIAS

**MUSEU
NACIONAL
D'ART DE
CATALUNYA**

Oficina de premsa
Tel. 93 622 03 60
premsa@museunacional.cat

Parc de Montjuïc
Barcelona
www.museunacional.cat
f @MuseuNac_Cat

Un Museu compromès

SR10-0004/2013

BIOSPHERE
committed entity

EMAS
GESTION AMBIENTAL
VERIFICADA
EUROPEA

